

Brieven van Jan Ingen Housz

Het internationale correspondentienetwerk van een Bredase arts en natuuronderzoeker

door Mieke Rijkers, Stadsarchief Breda

oktober 2023

Jan Ingen Housz

Jan Ingen Housz (1730 - 1799)¹ wordt op 8 december 1730 geboren in Breda. Hij bezoekt daar de Latijnse school en gaat vervolgens geneeskunde studeren aan de universiteit van Leuven. Met zijn artsenbul op zak keert hij terug naar Breda. Tien jaar lang is hij daar werkzaam in zijn drukke medische praktijk. Daarnaast is hij ook al zeer geïnteresseerd in allerlei natuurkundige kwesties.

Na de dood van zijn vader in 1764 nodigt een vriend van de familie, de bekende Britse arts [John Pringle](#), hem uit om naar Engeland te komen. Pringle introduceert hem bij

andere geneesheren en wetenschappers.

Zo leert dokter [William Watson](#) hem de techniek van het inenten tegen pokken. In 1765 beheerst Ingen Housz dit zo goed dat hij wordt aangesteld als dokter bij het vondelingenziekenhuis in Londen. Hij is echter in nog veel meer dan alleen geneeskunde geïnteresseerd. In Londen wordt hij, dankzij de introductie van John Pringle, opgenomen in de kringen van de natuurfilosofen (natuurwetenschappers) van de Royal Society, de prestigieuze, Britse academie voor wetenschappen). Hier ontmoet hij ook Benjamin Franklin, een van de founding fathers van de Verenigde Staten, met wie hij bevriend raakt. Zij zijn beiden geïnteresseerd in het relatief nieuw ontdekte

natuurverschijnsel elektriciteit en spreken en corresponderen daar veel over.

Dit academische leven in Londen wordt onderbroken door een verzoek van keizerin [Maria Theresia van Oostenrijk](#) (1717 – 1780) om haar kinderen te komen inenten tegen de pokken, een zeer

¹ Van de naam van de wetenschapper zijn meerdere spellingsvarianten. Voor dit verhaal is gekozen om de variant Ingen Housz te gebruiken, omdat de wetenschapper zelf zijn brieven zo ondertekende.

besmettelijke en levensbedreigende ziekte in die tijd. Jan Ingen Housz gaat naar Wenen en komt er daar (enigszins tot zijn schrik) achter dat hij niet zomaar meer weg kan. Hij wordt lijfarts van de oudste zoon van Maria Theresia, [keizer Joseph II](#) (1741 – 1790) en maakt meerdere reizen naar delen van het grote Oostenrijks-Hongaarse rijk om leden van de keizerlijke familie en andere adellijke families in te enten tegen de pokken.

Na een aantal jaren krijgt hij toestemming om weer naar Engeland te gaan. Hij behoudt de keizerlijke toelage en kan zich weer gaan bezighouden met natuurwetenschap. Hij buigt zich nu over de fysiologie van planten en in 1779 ontdekt hij de basisprincipes van [fotosynthese](#), een niet geringe prestatie! Van 1781 tot 1788 is hij weer in Wenen, maar na zeven jaar gaat hij toch weer op reis. Hij is in Parijs wanneer op 14 juli 1789 de Bastille wordt bestormd. Hij weet ternauwernood (als keizerlijke lijfarts is hij er niet veilig) te ontkomen naar Breda. Maar ook daar moet hij al gauw weer weg vanwege de onrustige tijden die ook daar heersen. Hij reist door naar zijn geliefde Engeland, waar hij in 1799 zal overlijden.